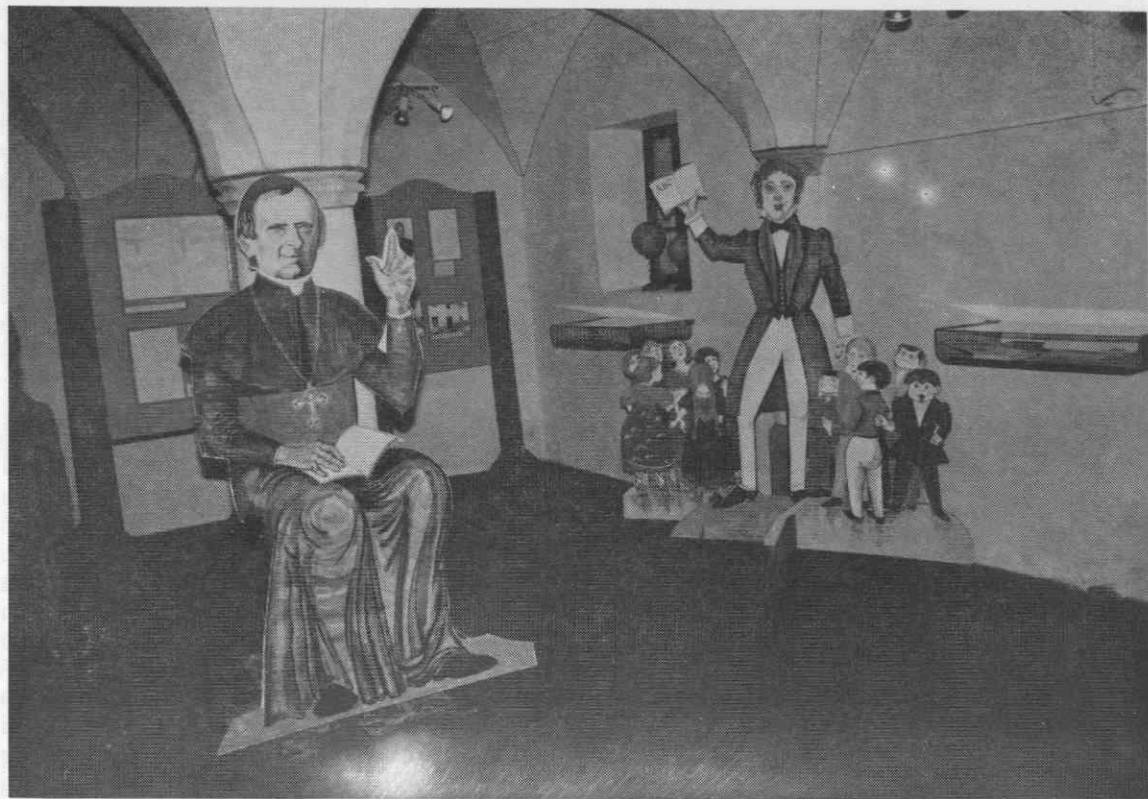

DELO NAŠIH ZAVODOV IN DRUŠTEV

Razstava IZ ZGODOVINE OSNOVNE ŠOLE V RADOVLJICI

VERENA ŠTEKAR VIDIC

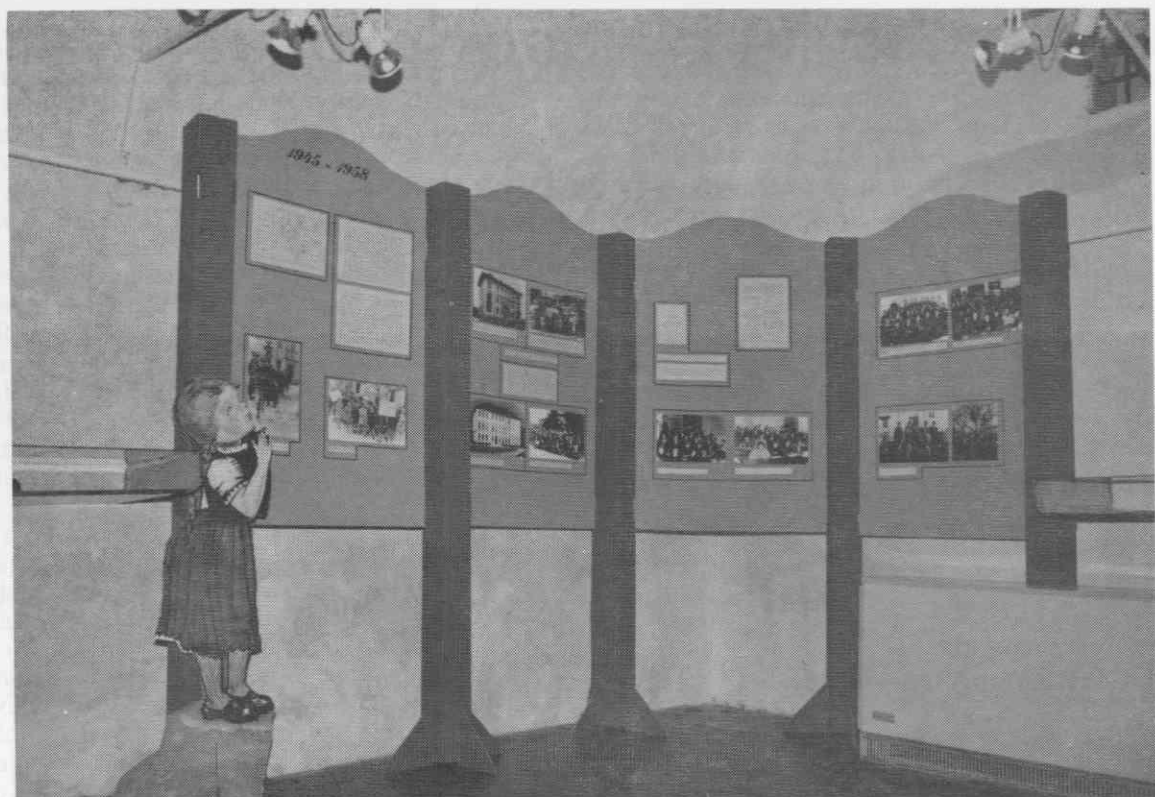

Lani decembra si je bilo mogoče v Radovljici na Osnovni šoli Antona Tomaža Linharta, letos januarja pa v Šivčevi hiši, ogledati muzejsko razstavo z naslovom *Iz zgodovine osnovne šole v Radovljici*. Na štiridesetih panojih razvrščeno dokumentarno gradivo in predmeti (spričevala, zvezki, učbeniki, pedagoške revije, peresnice, tablica za pisanje . . .) so pri mlajših obiskovalcih (ob vodstvih avtorice razstave, kustodinje muzejev radovljiške občine Verene Štekar Vidic, so si jo na šoli ogledali prav vsi učenci od tretjega do osmega razreda) razvneli zanimanje za preteklost njihovega kraja, pri starejših pa omogočili pogled nazaj, na čas šolskih dni, komentarje in koristne pripombe. Razstava je dosegla s tem svoj namen. Morda bo gradivo in še marsikatero, ki ga bo muzej zbral ob podobnih priložnostih, nekoč predstavljalo del stalne zbirke o zgodovini mesta Radovljice.

Vsebina razstavljenega gradiva je opozarjala, da je bila v Radovljici šola že pred več kot petsto leti. Leta 1468 je imela župnija svojega

klerika, ki je vodil cerkveno petje in šolo. Morda je kasneje na to šolo dobila večji vpliv občina, toda do sredine 18. stoletja nimamo o njej še nobenega podatka.

Leta 1754 je Radovljica (Mesto in Predmesto) štela okrog 400 prebivalcev, ki so bili večinoma obrtniki in kmetje. Imela pa je tudi učitelja Ludvika Škorjo. Ta je poleg nemškega branja in pisanja poučeval še računstvo, nekatere učence pa tudi orglanje, petje in latinščino. To šolo je v prvih letih obiskoval Anton Tomaž Linhart, ki je za nadaljnje šolanje na jezuitskem liceju moral opraviti težak preizkus znanja iz nemščine in latinščine, kar lahko priča tudi o kvaliteti pouka v tedanji radovljiški šoli. Radovljica je imela torej šolo že pred formalno uzakonitvijo terezijanske osnovne šole leta 1774. Takrat je dobila status trivijalke, kjer so se učenci v kombiniranem razredu učili brati, pisati, računati in verouk. Razstavljena kopija poročila, ki ga je napisal Linhart, potem ko je kot šolski nadzornik 17. junija 1787 prisostvoval pouku v Radovljici

Razstavo iz zgodovine osnovne šole v Radovljici je s figurami učencev in učiteljev iz različnih obdobij popostrila akademska slikarka Melita Vovk.

pri učitelju Johannu Eschu, je pojasnjevala, da so imeli učenci tedaj pouk dopoldne in popoldne v dveh skupinah. Nadzornik z učiteljem ni bil posebno zadovoljen in mu je priporočil izpopolnjevanje v Ljubljani. Kopija popisa dohodkov učiteljev tedanjih osnovnih šol iz marca 1790 pa je opozorila, da so poleg radovljiške trivijalke v zdajšnjem šolskem okolišu obstajale tudi že šole v Mošnjah, Ljubnem in Begunjah. Namen teh prvih šol je bila pravzaprav razširitev in utrditev znanja nemščine v vsej monarhiji, pa tudi usposabljanje mladine za določene poklice in uspešnejše delo v obrti in kmetijstvu.

Slovenščina je imela v začetku zgolj vzgojno funkcijo (verouk), do leta 1865 pa je že prevladala kot učni jezik. Kopije dekanijskih poročil škofiji so kazale, da je bila v Radovljici redna šola obvezna za otroke od 6. do 12. leta starosti, od leta 1814 pa do 14. leta v t.i. ponavljalni šoli. Toda v to šolo je zahajalo veliko manj učencev, kot je bilo šoloobveznih. Starši so jih zadrževali doma, češ da so potrebni pri delu, ali pa niso hoteli plačevati šolnine (bere) učitelju; mnogi so menili, da je šola nepotrebna. Da ne bi bilo izgovorov, so, kot po drugih krajih, tudi v Radovljici šolske oblasti ustanovile poleg redne še brezplačno nedeljsko šolo v slovenskem jeziku. Prvi radovljiški učitelji so se izobraževali sprva le na nekajtedenskih tečajih na normalki v Ljubljani, kasneje pa na dvoletnih »preparandijah«.

Radovljiška šola do leta 1836 še ni imela lastne stavbe. Pouk je potekal v najeti sobi kake meščanske hiše. Prva šola (današnja Horvatova hiša, Cesta svobode 3) je imela sprva dve učilnici in učiteljevo stanovanje, leta 1903 pa je peti razred že »gostoval« v mestni graščini. Toda to je bil že čas po novem šolskem zakonu iz leta 1869, ko je morala biti dosledno izvajana šolska obveznost, in ko je Radovljica kot sedež političnega okraja že imela najpopolnejšo osnovno šolo. Šolski sistem Kranjske je določal vsakdanjo redno šestletno osnovno šolo in dveletno ponavljalno šolo ob četrtkih. Leta 1904 je občina zgradila novo šolsko poslopje (danes Srednja šola za gostinstvo in turizem, Gorenjska cesta 13) s šestimi učilnicami, pisarno, sobo za učila in upraviteljskim stanovanjem. Učitelji, ki so poučevali na tej šoli, so bili že izšolani na ljubljanskem učiteljišču. Iz leta 1895 se je ohranila najstarejša fotografija šolarjev z učiteljico Hedviko Pavlin. Na učiteljskih konferencah in občnih zborih leta 1809 ustanovljenega Učiteljskega društva za radovljiški okraj so si učitelji okraja izmenjavali izkušnje, referate pa potem objavljali v reviji Popotnik. O dogodkih je dokaj redno poročal tudi časopis Gorenjec. Radovljičane je bilo na razstavi vredno opozoriti, da je v »njihovo« šolo dve leti zahajal tudi Fran Saleški Finžgar ter svoj prvi dan literarno opisal v črtici Pogumni jačač, pa tudi na skoraj pozabljeno dobrotnico,

rojakinjo Josipino Hočevnar, ki je leta 1888 ustanovila poseben sklad z 28.000 gl. za revne šolarje, vdove in občinske potrebe.

V novem državnem okviru je bil leta 1929 poenoten šolski sistem za vso Jugoslavijo. Uvedena je bila štiriletna osnovna šola, po kateri so se morali šolarji vpisati na višjo osnovno šolo, nižjo gimnazijo ali meščansko šolo. V Radovljici slednjih dveh ni bilo. Učenci so hodili k pouku redno šest let, nato pa v šesti razred še do 15. leta. V to šolo so zahajali tudi učenci iz bližnjih Vrbenj, Brd, Vošč in Lancovega.

Avgusta 1941 je začela v Radovljici delovati Volksschule. Učitelji Anton Kobenter, Vilko Puntar, Apolonija Zupanc in Marija Pavlošič so bili izseljeni v Srbijo. Njihova mesta so zasedli nemški učitelji in profesorji. V začetku je štela šola 183 učencev, ki so imeli pouk v petih učilnicah. Za telovodabo je bila urejena večja dvorana v Kunstljevi gostilni. Leta 1943 so šolske oblasti prestavile iz Kranja en letnik meščanske šole v Radovljico. Poročilo iz leta 1944 je omenjalo, da je šolo obiskovalo 269 učencev iz Brd, Vošč, Sp. in Zg. Lancovega, Radovljice, Vrbenj, Gorice, Mošenj in Lesc.

Nemška šola je delovala prav do konca vojnih dni. Poleti 1945 je bil nato organiziran tečaj za 222 učencev, kjer so učitelji preverjali in utrjevali znanje iz slovenskega jezika in matematike ter glede na rezultate določali razrede. Šolsko leto 1945/46 se je pričelo septembra v novo organizirani štiriletni osnovni šoli. Istočasno sta začeli v prostorih šole delovati tudi tedaj triletna nižja gimnazija in šola za delavce v gospodarstvu. Od 1950. je zakon predpisoval osemletno osnovno šolanje. Nižja gimnazija je tedaj dobila svoje prostore v bivši Posojilnici – »Čebelci« (Gorenjska cesta 18).

Leta 1958 pa je šolski zakon predpisal sistem, kakršnega okvirno poznamo še danes. Nižja gimnazija je bila ukinjena, obvezne pa so postale splošne in enake osemletne osnovne šole za vse učence od 7. do 15. leta starosti. V Radovljici sta tako nastali najprej dve osnovni šoli: Osnovna šola I v »Čebelci« in Osnovna šola II v prostorih stare šolske stavbe. Leta 1960 sta se združili v eno z imenom Osnovna šola Antona Tomaža Linharta. Leta 1972 se je šola preselila v novo stavbo na Kranjski 27.

Z ustanovitvijo oddelka posebne osnovne šole pri osnovni šoli v Bohinjski Bistrici leta 1965 so bili ustvarjeni pogoji za razvoj šolstva s prilagojenim programom v radovljiški občini. Leto kasneje je bil odprt oddelek posebne osnovne šole v sklopu Vzgojnega zavoda Matjež Langus Kamna Gorica tudi v Radovljici. Prostore je imela šola najprej v mestni graščini, nato v »Čebelci«, od leta 1980 pa v novi stavbi (Kranjska cesta 27a).

Leta 1962 so bile matični osnovni šoli v Radovljici kot podružnice priključene tudi šole v Mošnjah, Ljubnem in Begunjah. Vsaka od teh ima svojo bogato tradicijo, ki sega do Linhartove dobe. Morda bodo nekoč deležne posebne obravnave tudi te.

Za razstavo so bili uporabljeni viri iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana, enota Kranj, Nadškofijskega arhiva Ljubljana, Arhivske zbirke Slovenskega šolskega muzeja, arhiva Osnovne šole Antona Tomaža Linharta ter ustni viri in gradivo posameznih Radovljičanov, zbranih tudi s pomočjo učencev domače šole. Pripoved je izhajala iz doslej znane literature o zgodovini šolstva na Slovenskem. Avtorica razstave zaradi racionalnosti posebnega kataloga tokrat ni pripravila, ker naj bi v kratkem izšel Radovljiški zbornik, za katerega je napisal članek na isto temo.

